

—*Edicija*—
POETIKA STRAVE

KNJIGA 31

ŽAN RE

KRSTARENJE SENKI

Uklete priče s mora i kopna

Prevod s francuskog
Goran Kostrović

ORFELIN
IZDAVAŠTVO

Novi Sad
2023

Za izdavača:
Milenko Bodirogić

Urednici:
Dr Dejan Ognjanović
Milenko Bodirogić

Naslov originala:
Jean Ray – *La croisière des ombres*
(*Histoires hantées de terre et de mer*)

Copyright © 2022, Héritier Jean Ray, Bruxelles

Lektura i korektura:
Lidija Diklić

Ilustracije na koricama i u knjizi:
Nikola Uzelac

*Grafičko rešenje edicije,
prelom i priprema za štampu:*
David Tankosić

Orfelin izdavaštvo
Kosovska 23
Novi Sad
Telefon: 021 447217
orfelinns@gmail.com
www.orfelin.info

FÉDÉRATION
WALLONIE-BRUXELLES
Avec le soutien
de la Fédération
Wallonie-Bruxelles

Štampa:
Grafostil, Kragujevac

CIP - Каталогizacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

ISBN 978-86-6039-075-4
COBISS.SR-ID 116344585

Bez dopuštenja izdavača nije dozvoljeno reprodukovanje
nijednog dela ove knjige.

Morisu Renaru

Pjeru Gomeru

Žanu de Enou

Moris Renar (Maurice Renard, 1875–1939), u vreme pisanja *Krstarenja senki* bio je vodeći francuski pisac fantastike i horora, najpoznatiji po romanu *Orlakove ruke* (1920), koji je više puta ekranizovan. Upravo on je prvi Rea nazvao „Belgijskim Poom“ i time pomogao njegovoj kratkotrajnoj slavi.

Pjer Gomer (Pierre Goemaere, 1894–1975), belgijski pisac i urednik, poznat po fantastično-avanturističkom romanu koji se dešava u praistoriji, *Hodočasnik sunca* (*Le Pèlerin du soleil*, 1927). U svojstvu urednika, prvi je u Belgiji objavio dela Vilijama Houpa Hodžsona, i otkupio je za objavljivanje neke od Reovih priča iz ove zbirke, koje je on napisao dok je bio u zatvoru.

Žan de Eno (Jean des Esnault), književni pseudonim belgijskog advokata, likovnog kritičara i pisca, Morisa Boderta (Maurice Boddaert, 1877–1951). Živeo je u Gentu, kao i Re, i bio je njegov advokat u kriminalnom slučaju koji je Rea doveo u zatvor.

ZASTRAŠUJUĆE
PRISUSTVO

La présence horrifiante

Prvi put objavljeno u časopisu *La Flandre libérale*, 1. maja 1931.

Iza krhke pregrade od stakla, slušajte celu apoteozu, mrku kao zgrušana krv, svih gadnih zvukova oluje.

Došla je izdaleka, iz dubina pakosnog ponora.

S ukletih obala, tamo gde od šuge pokošeni tuljani trule, ukrala je zadah tamnog zla i smrti.

Ismejala je i proklela bezbroj samrtnih hropaca ne bi li se domogla naše sirote krčme, u kojoj je viski opor, a rum bez finoće.

Poput neotesanog derišta koje uništava ružičnjak tek da bi se poigralo s bubamarom, evo je gde šiba našu slabu tvrđavicu svojim perajima džinovske raže.

„Zašto“, reče Holmer, „u svaku strašnu priču treba turiti mrklu noć i jezivu nepogodu? To je obična laža.“

„Nije“, odgovori Arne Ber, „to je stvarnost, nešto što sama priroda ište. Morate da razlučite suštinu od onoga što je sadrži, kako je umeo da kaže profesor francuskog iz Osla pa je, kao pravi lukavac, uvek znao da razluči viski od svoje čaše.“

„Tvrdim da oluja ili teška noć često izazivaju strašne događaje.“

Arne Ber je, čini mi se, Norvežanin ili Laponac, ali je učenjak. Tokom dugih okrutnih noći u svom selu na severu, on čita, ili razgovara sa pastorom-učiteljem, kojem stižu knjige Selme Lagerlef¹ s posvetom.

„Ja“, reče Pifšnur, „ja kažem...“, i Pifšnur ništa više ne kaza.

¹ Švedska književnica (1858 – 1940), prva žena koja je dobila Nobelovu nagradu, 1909. godine. (*prim. prev.*)

Bože me sačuvaj! Retko da sam ikad sreo gluplju kreaturu od tog mornara sa Elbe, koji već par meseci na Baltičkom moru polako kuša morsku bolest.

O sama vrata, oluja riknu kao rasporena zver i mi odmah ispraznismo da bismo, odmah potom, pobedonosnom žestinom napunili naše čaše.

„Jeste“, nastavi Arne Ber, „te olujne noći stvaraju atmosferu koja privlači duhove, pogoduje zločinačkim mislima i bićima ukletih svetova. Čak bih rekao da stvaraju sredinu koja deluje kao provodnik zlim silama, a sam bog zna da li ih, u svojoj paklenoj kuhinji nemira i buke, i same ne proizvode.“

„To mi liči na propoved“, zagunda Holmer, „a kako slabo šta tu razabiram, ne bih voleo da mi se još i morališe.“

„Nikako ne bi valjalo“, ubaci se onaj imbecil Pifšnur sav ratorokan, ništa nam nije jasno osim da je očito izrečeno s namerom da nas povredi.

Vrata pljesnuše kao ogromni šamar i, uz siloviti kovitlac vetra, kiše i grada, na njih uđe neznanac.

„Ah!“, reče. „Ima sveta, hvalim te bože!“

Dobi čašu ruma koju, na našu indignaciju, ni ne okusi.

„Nije pametno smucati se napolju“, zaključio Holmer, kao da izjavljuje kakvu večnu istinu.

„Bežao sam“, reče neznanac.

Bacio je pokvašeni kačket u jedan ugao i njegova nam se glava učini jezivom, tako uglačana kao oblutak u gorskom potoku, dok ju je lampa odmah ulepšala ružičastim odsjajem.

„Bežao sam.“

U osamljenim izbama severa, svako je naučen da bude uzdržan, na zloglasnoj straži sred močvara što se skoro dodiruju sa morem.

Gestom pokazasmo da ga razumemo, te mu u tišini nazdravismo. U životu, prečesto, za progonjene zveri kao što smo mi sami, svaki progonjeni čovek nam je kao brat.

„Bežao sam od oluje“, nastavi ćelavi čovek.

Pogled Arne Bera blesnu veselim čuđenjem. Holmer razočarano promrmlja, dok je Pifšnur izgledao gluplji nego ikada.

„Samo, jurila je brže od mene tako da sam se zatekao usred nje. Možda se ta stvar neće usuditi da me i ovde progoni. Čuva me vaše društvo.“

„Ta stvar?“, upita Pifšnur.

Arne Ber mu uputi znak nezadovoljstva: ne ispituje se čovek koji beži.

„Ona!“, uzviknu čovek, „zla stvar koja trči sred te nepogode, koja bije o moja vrata, koja me primorava da bežim u vrišteći strah noći.“

Zatim dodade, već pribranije:

„Nije me sustigla.“

Arne Ber mu pruži čašu viskija.

„Popijte ovo“, reče mu. „Rum bi vam zatomio svaki ukus u ustima.“

Neznanac je, na tren, osluškiavao buku koja je vladala napolju. Izgledalo je da postaje sve smireniji.

„To je lepet krila tih stvari koje lete“, reče. „Zle su, ali nisu nasrtljive; ne traže vas; ne tičete ih se, sve dok im se ne nađete na putu.“

„Ali one stvari koje koračaju po zemlji... Uh! Uh! Ne, ne čujem nikakve korake. Mora biti da je upala u močvaru. Ha! Ha! Smejao bih se. Upala je u močvaru. Popiću taj viski.“

„Živim kraj velikog tresetišta na zapadu. Je li to Danska? Je li Nemačka? Niko tu ne zalazi. Svako se kloni i pribojava tih nekih par kvadratnih milja na kojima zemlja podrhtava kao trulo meso uginule meduze.“

„Veliko tresetište“, ubaci se Arne Ber. „Za ime boga, pa šta tražite tamo?“

Neznanac se zagonetno osmehnu.

„Tražim zlato“, reče.

„Ohoho!“, zaceri se Pifšnur, „nasmejaćete me. Zlato u tresetištu!“

Holmer ga opauči po glavi i Pifšnur ponovo postade pristojan i ćutljiv.

„Nego šta, u tresetištu“, reče čovek... „Ne poverava Bog blago zemlje jedino žičnim stenama. Daleko od toga! Poverava ga blatu, morskim truležima, mrtvim aluvijalnim nanosima. Zar nikada niste videli žute iskre da se zažare u vlažnom briketiranom tresetu?“

„Da“, reče sneno Arne Ber, „u plavom laporu Kimberlija spavaju dijamanti. Upravo u mulju Orinoka, korenje mangrova bude katkad optočeno devičanski čistim srebrom.“

„Truležni kal Gvajane čuva u sebi zlatno grumenje i prašinu“, bodro se nadoveza neznanac, „a živi lepak cejlonskih ostriga ljubomorno obavija najfinije bisere.“

„Pa, isplati li se to, je li? Bude li šta od tog zlata?“, upita Holmer.

Nestade sva uzdržanost usled te magične reči. Groznica se javi. Čovek slegnu ramenima i ne odgovori direktno.

„Ne vraćam se tamo, budući da je *ona* došla.“

„Ona?“, ovaj put sva trojica zapitasmo uglas. U tom trenutku zavladao je veliki mir oko naše kolibe-krčme. Suze kiše i otopljenog grada otkucavale su sekunde.

Neznanac je slušao; napregnuvši sluh, pokušavao je da pro-
nikne u tišinu.

U daljini se čulo dugačko kreštanje pomrakuše pred sumrak.
„Kraj tresetišta“, nastavi on, „sagradio sam brvnaru od
neotesanih balvana, postojanu i izdržljivu poput bunkera.
Strahovao sam od ljudi.

„Kakve li gluposti! Ko bi drugi osim mene posumnjao da
kaljuga skriva blago? Koji bi čovek bio toliko lud da se upusti
i krene kroz zamke živog blata, močvara i lužine kako bi zaposeo
moju bednu pečurkastu izbu?

„Pa ipak, u jedno predvečerje, u poslednji zrak svetlosti nad
morem, začuh korake.

„A koraci se tamo, po zemlji, odlično čuju, poput malih,
zvučnih, šljapkanja.

„Da bi bilo koji čovek došao do mene – obitavam u samom
srcu te nepregledne ravne zemlje – taj bi morao već satima da
bude uočljiv na horizontu.

„Međutim nikog nisam video, uprkos zvuku u neposred-
noj blizini.

„‘To nije moguće’, rekoh sebi. ‘Ti koraci postoje samo u mojoj
ludoj glavi.’

„I zamrli su, pa usledi noć ispunjena spokojem.

„Ujutro, nijedan njihov trag nisam našao tako da mi je,
izvesno vreme, bilo drago što se sam sebi podsmevam.

„Nakon nekoliko dana ponovo se vratit će, a njihov je zvuk,
po raskvašenoj zemlji, odjekivao još bliže.

„‘Ne postojite’, rekoh, ‘ne postojite uopšte. Nemate se zašto
vraćati! Ne postojite!’

„Ipak, ostavio sam tokom noći fenjer da gori pa se senke,
po uglovima moje brvnare, sjatiše na zao zbor.

„Sledećeg dana, koraci se zaustaviše pred mojim vratima.

„Jedne će noći, rekoš sebi, ‘ta stvar koja hoda napolju poku-
cati i na moja vrata, a sledeće noći će i ovde ući, moj bože,
gospodaru neba i zemlje!’

„I bi tako. Jedne noći ona pokuca. Jedan, dva, pet udara,
bojažljivih, kratkih; kroz glavu mi je prošlo da redom kuca
svakim prstom svoje šake.

„Šaka iza vrata! Šaka koja se svake noći vraćala da bi još jače
pokucala; naime, udarci su prilikom svake posete postajali sve
silovitiji, sve do zore nastavljajući da odzvanjaju u mojoj brvnari.

„A onda – juče...“

Neznanac stegnu ruku Arne Bera; videli smo kako žile
damaraju na njegovoj lobanji boje slonovače.

„A onda, juče, kada pet udara odjeknuše, moja koliba kao
da poskoči poput smrtno ranjene zveri; koliba sagrađena od
teškog drveta duboko ukopanog u zemlju.

„Pogledao sam u vrata... Vrata koja metak ne bi probio.
E pa! prijatelji moji, braćo, zaštitnici, te noći, ta mrtva stvar,
kao što su ta hrastova vrata, kao da je imala lice. Ta mrtva stvar,
beživotna, kao što je drvo, koja na surovost sekire ili čekića,
na rane koje zadaje testera nikad ne odgovora ni najmanjim
drhtajem, sada je patila.

„Oh! nisam u stanju da vam dočaram paklenu sliku mrtvih
stvari u času kada izražavaju bol. Zamislite stravično buđenje
nekoj leša usred nepojamnih muka.

„Kakva je to kandža iz samog ponora pakla morala da bude
da bi mučila tajanstvenu dušu predmeta za koje mislimo da
su bez života?

„Uto se na gredama, kao lice namrštenim, stvori pet rupa
iz kojih pokulja nekakva neodređena crna tvar. Pet rana
koje krvare!

„Oko mene su svi predmeti bili izbezumljeni, ljudi, nestvarni. Možete li da poverujete da smo sve čuli? Da naše uho može da primi svaki zvučni talas koji mu je u blizini?“

„Kažu da navodno ne može“, reče Arne Ber – srećan što ima priliku da progovori usred narastajuće jeze, „tako recimo tajanstveno glasanje čvoraka...“

„Ne“, uzviknu neznanac – do kojeg nije doprla ni reč njegovog staloženog obrazloženja. „Ne, jer su svi predmeti oko mene jaukali svoj jezivi strah, a njihova graja protkala je sam muk koji je moj mozak doživeo kao jeku zastrašujuće velikog užasa.“

Gutljaj alkohola dopusti pripovedaču da za tren odmori.

„Piti“, promrlja, „lepo li je, kako je samo viski sjajan drug. Večeras, kad sam u daljini čuo potmulo valjanje severne oluje, shvatio sam da će ta stvar u sadejstvu sa silama nevremena postati još hiljadu puta jača i da se neće zaustaviti samo pred vratima. Ući će ona, ta stvar koju je noć iznedrila.“

„To baš i nije priča koju treba pričati“, nezadovoljno reče Pifšnur. „Ne godi to ovde svima. Zar nemate nešto zabavnije?“

Neznanac mu ne odgovori; njegove su misli odlutale daleko ka tišini koja je vladala napolju.

„E pa, imam ja jednu mnogo veseliju“, nastavi Pifšnur; „naime, gospođa Holc, gazdarica krčme *Zum lustigen Holländer*² u Altoni, imala je belog papagaja koji nije umeo da govori.

„I onda smo joj, ja i još dvojica dobrih momaka sa tegljača *Rheinland*³, objasnili da treba ofarbati pticu u zeleno da bi progovorila, pošto se svi beli papagaji rađaju nemi, pa nas je ona, zbog tog saveta, častila flašom dobrog šnapsa. Ha! Ha!“

„Da li mislite“, upita neznanac, „da je nevreme prošlo?“

„Rekao bih da jeste“, reče Holmer.

² nem. Kod veselog Holandanina (*prim. prev.*)

³ nem. Porajnje (*prim. prev.*)

„Zbilja?“ Ispusti težak uzdah, a neobična blagost pređe preko izmrcvarenih crta njegovog lica.

„Iz vaših usta u božije uši! Bolje mi je već.“

„Može onda još malo viskija.“

„Hvala. Jeste, povratio sam se.“

„Razumete, to ovo pakleno nevreme od mene pravi nesretnika kojeg progone demoni.“

Smiren, sada se već osmehivao, kao da se izvinjava zbog svog straha.

„Ta stvar“, reče. „Šta je to? Da li ta stvar zbilja postoji? Verujem da postoji, ali se pitam šta je to? Biće da je ludilo u pitanju, muka teške samoće koja se obija o glavu, pokušavajući da u nju uđe.“

„To je skoro pa simbol ili pesma“, odgovori Arne koji se i sam osmehivao.

„Nije bilo potrebe da se toliko zabrinemo“, progundā Holmer, „u ovim krajevima zort ničemu ne služi. Osim da nam kosti pretvori u želatin.“

„I onda je ta žena turila životinjku u zelenu farbu“, nastavi tako Pifšnur svoju anegdotu, „a najbolje je bilo kad ju je izvadila iz te kupke, ptica je počela da krešti najgore uvrede tipa ‘*Ach du Schwein*’, ‘*Höllisches weib*’⁴. Sledećeg dana je crkala, od trovanja zelenom bojom koja je bila sumnjivog kvaliteta; ali gospođa Holc je tvrdila da je bolje tako nego da ima toliko nevaspitanog papagaja.“

„A? Šta je to? Šta je to?“, najedared izusti ćelavi čovek, propevši se u naletu užasa.

Iz daljine dopre do nas zavijanje koje se približavalo uz besan i preteći krešendo.

„Oluja je malo bila utihnula ali se vratila“, reče Pifšnur mirno, srećan što je uspeo da završi svoju glupavu priču.

⁴ *nem.* Ah, ti, svinjo. Prokleta ženo (*prim. prev.*)

„Vraća se“, zaurla neznanac, „proklet sam!“

Pod tim naletom, krov žalobno zaječa.

„Ah! slušajte, evo koraka“, jauknu nesrećnik.

„Da, čujem“, skoro šapatom reče Holmer.

No, iznenada se naši živci jezivo napeše.

Jedan, dva, pet odsečnih udara odjeknuše.

Pet udara se, bez milosti, začu pored nas, na vratima? Ne...

Još pet udara odjeknu bliže nama, među nama. Da li smo zaurlili vlastiti užas? Hoće li nam nebesa dopustiti beskrajnu utehu da možemo kasnije poverovati u grešku našeg čula? Pet je udara bilo tu... *o lobanju tog čoveka!* A ta lobanja je grozomorno odjekivala od udaraca nevidljivoga mučitelja; potom se, na naše zgrožene oči, pet rupa pojavilo na ćelavoj glavi iz kojih je potekla krv, crna pod svetlošću lampe.

„Prokleti smo“, zacvili Holmer.

Neznanac je hroptao.

„Dajte, dajte“, grozničavo će Arne Ber, sve stiskajući pesnicama svoje slepoočnice. „Smirite se! Verujem da za to postoji objašnjenje. Ne derite se Pifšnure. Verujte da to može biti prirodna pojava... kod onih koji su vidoviti... javljaju se nebeske rane na njihovim telima... a i još neke stvari, šta znam.“

Ali Pifšnur je strahovito urlao, razrogačenog pogleda koji je usled halucinacija video najjeziva priviđenja.

Jedan, dva, pet udara odjeknu i videsmo kako se užasne rane otvoriše na glavi našeg drugara.

Na to smo se, poput životinja, dali u beg ka tami satkanoj od olujnog vetra i pljuska, bežeći od stvari koja je želela da se i nas dočepa, ne bi li pokucala o naše glave, već užarene od groznice i košmara.